

črne, marelične in češpljeve pa svitlo-zelene. Le ko stanj in oreh imata mir pred tem mrčesom. Množijo se izredno hitro in na jako posebno čudni način. Babice same so brez flafutic; mandeljci pa, koji so od babic nekoliko manjši, imajo mala krilca in se navadno še le v jeseni prikažejo, da najzadnjo letno babično generacijo oplodijo, katera potem svoja jajčica v razpoke drevesne skorije in na druge rastline nesti pričnejo, iz kojih se v prihodnji pomladi zopet edino le same brez-flafutne babice izležejo. Stare listne uši pa uže manjši mraz popolno uniči. Pomladi izlegle se babice (brez mandeljcev) porodijo zopet edino le same babice, kar se potem do jeseni neprestano rod za rodom ponavlja; še le pri najzadnji letni generaciji nahaja se med babicami tudi primerno število mandeljcev. Oplodba traja skoz več kot desetletnih rodov; to je tudi edini in pravi vzrok tako hitrega in izrednega pomnoževanja tega mrčesa.

Drevju zadajajo uši dvojno škodo: one z rilčki srkajo drevesni sok, to pa enoletne mladike v rasti zadržuje tako, da se sključijo in dostikrat tudi popolno usahnejo; njihovo blato (medena rôsa imenovano) na perji je prava podlaga in živež paleževim ali rjavim glivicam, katere ga v kratkem času popolno vniči, da se posuši in tako drevesu potrebnih redilnih gazov iz zraka srkati in dovaževati več ne more.

Da se ta škodljivi mrčes kolikor toliko vniči, naj se napadeni vrhovi mladik brez usmiljenja odrežejo (pri visokih drevesih pa z gosenčnimi škarjami odstrižejo) in se žgô. A skoraj najboljše je pa napadene drevesne dele z vodo, v kateri se je tobak razmakal ali pa pelin kahal, dobro pomočiti in oprati; potem prav kmalu pogine. To vspešno izvesti more se pa le na pritlikavcih in špalirjih, kakor tudi na še mladem visokorastečem drevju, katero pred tem mrčesom navadno največ trpi. Dobro je tudi od uši napadenemu drevesu puščati, kajti to dotok soka v nasjkrajne mladike in perje za nekoliko časa zadržuje in mrčes vsled pomanjkanja živeža pogine.

Med mrčesi najhujši preganjalec, požeruhar in ukončevalec listnih uši je pa polonica ali plevica (Marien- oder Blattlauskäfer; *coccinella septempunctata*), katera jih brez usmiljenja mori in žré; ona tudi svoja jajčica med uši na napadeno listje polaga, iz katerih se uže v malo dneh podolgaste, proti glavi vedno krepkeje, rumenkasto-ali pa rudečkasto-bele ličinke, z od glave proti zadnjem koncu trupla polagoma zgubljajočo se črnkasto potezo — izvalé, ki se od samih listnih uši živé in so, kakor pozneje polonice same, močno požrešne. Kdor hoče, da mu listne uši v drevesnici in sadnem vrtu prehude škode prizadjale ne bodo, naj, kolikor moči, veliko število polonic nalová, jih v drevesnico (sadni vrt) donaša, kjer bodo, dokler je za-nje kaj živeža, rade ostale, mu drevje listnih uši hitro popolno osnažile in mali trud njihovega nabiranja z obilnimi obresti prav dobro poplačale.

(Konec prihodnjič.)

12 zapovedi za dobro napravo surovega masla.

Iz predavanja dr. Wilhelma v zboru podružnice Ausseeske.

1. Prvi pogoj pred vsem in zmerom za napravo dobrega in okusnega surovega masla (putra) in da se maslo dolgo obdrži dobro, je snažnost. Zato vse, kar z mlekom v dotiko pride, mora popolno snažno in čedno biti. Čedno mora biti vime kravje, — čedna mora biti roka dekle, katera kravo molze, — čeden mora biti hram (mlečnica), kjer se mleko spravlja, — čedna posoda, v katero se smetana spravlja, — čedna mora

biti pinja in snažno vse, s čemur se surovo maslo gnjete in kjer se hranuje, dokler se ne prodá.

2. Predno se tedaj krava molze, se jej mora vime dobro umiti in posušiti; isto tako si tudi dekla mora skrbno roke umiti, predno molzti začne.

3. Namolženo mleko naj se brž ko mogoče iz hleva spravi, da se ne navzame hlevskega duha. V mlečnici se mora pa brž dvakrat skozi tanjko sitice precediti, da kak las ali kaj družega tacega v mleku ne ostane.

4. Mlečnica (mlečni hram) se ne sme za nič družega rabiti in nobene druge reči v njej biti, kakor mleko samo. Zrak v mlečnici mora biti čist in mlečnica taka, da se lahko prezrači, pa tudi potrebna toplota v njej obdrži; zato treba, da v zimskem času ima peč.

5. Da se smetana nareja na mleku, se navadno vlije v latvice; latvice morajo pa plitve biti, k večjemu kake 3 palce (7 do 8 centimetrov) globoke. Latvice se v mlečnici postavijo ena zraven druge na čedna pa suha tla ali pa na lese, ki so le malo više kot tla. Zeló napačno je, če latvice stojijo ena nad drugo.

Latvice so pa lesene, lončene, steklene, iz emajli-ranega vlitega železa ali pa dobro pocinjenega železnega plêha. Plehaste, dobro pocinjene, so med vsemi najboljše zato, ker so trpežne, se lahko čedijo, pa so tudi dober kup.

Mlečnica ne sme topleja biti kot k večjemu 12 stopinj R., mrzleja pa tudi ne kot 10 stopinj, zato treba, poleti jo pridno zračiti in podnevi ob hudi vročini okna odpirati, pozimi pa kuriti.

Posnema se smetana čez 36 do 48 ur, dokler je mleko še sladko. Posebno poleti je treba paziti na to, da se mleko posname, predno se začne kisati, a vendar ne preneglo.

6. Posnema se pa smetana tako, da se posname sama vsa, nič pa od mleka zraven ne vzame. Najbolje se to opravi s plošnato plehasto žlico, v kateri so majhne luknjice, skozi katere lahko mleko odteče.

7. Kdor hoče posebno fino surovo maslo napraviti, mora sladko smetano mēsti.

8. Da se smetana srečno vmete, je največ odvisno od tega, koliko toplote ima smetana. Sladka smetana se najbolj vmēte, če ima 9 stopinj R. toplote, kedar se v pinjo vlije. Če je tedaj smetana topleja, se mora pinja v mrzlo vodo postaviti, da se shladí na 9 stopinj; če pa je mrzleja, se mora pinja postaviti v vročo vodo, in smetana v pinji mešati tako dolgo, da dobí gori povedano toploto. Prilivati gorke ali mrzle vode se smetani nikoli ne sme, sicer se maslo težje vmete in mu je škodljivo. Pozimi se pinja mora poprej s toplo vodo umiti, da se smetana v njej ne shladí preveč.

9. Lesene pinje so boljše od plehastih.

10. Pinja naj se le na pol napolni s smetano. Mēsti se ne sme prebitro.

11. Gnjesti se ne sme z roko, ampak z lesenimi lopatami.

12. Če se iz kiselkaste smetane surovo maslo dela, se ga več dobí, al ne drži se dolgo, če ni osoljeno. Tudi mora kiselkastka smetana malo toplejša biti (10 do 12 stopinj R.), kedar se v pinjo vlije.

Gospodarske novice.

* 5 štipendij za učence kmetijstva je ravnokar za sinove koroških starišev osnoval v Belaku na Koroškem 19. junija t. l. umrli posestnik V. E. Feldner. Zapuštil je v ta blagi namen 30.000 gold., katerih obresti naj se obrnejo za 5 štipendij takim mladenčem, ki so

vsaj ljudske šole dobro dovršili in se hočejo dejanskega kmetijstva na kaki avstrijski ali unanji šoli (posebno švicarski) učiti.

* *Trihine v ribah.* Dr. A. Clendenin v Ostende-i je v ščuki, ki je bila v Severnem morji vjeta in katero je z mikroskopom preiskaval, našel cele kupe te človeku tako silno nevarne živali. Po njegovem mnenju so ščuke v luki (ladjestaji) severnega morja vžile odpadke kake živine, ki je v svojem životu imela trihine.

* *Kranjski čebeli* je baron Rothschild v Smereku na Dolenjskem tak imeniten glas pridobil, da se v naj-novejši čebelarski knjigi dr. Pollmanna „Werth der verschiedenen Bienenrassen“ v prvo vrsto čebel stavi.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — η.

„Kakor je bila objavljena ona misel, da bi pisali u mesto v, prec so jo na stran zavili nekateri pisatelji, to je taki, ki némajo dovolj trdne jezikoznanske podlage, podlage, koja se samo iz sedanje naše slovnice ne more pridobiti, ki ne marajo za napredek v jeziku in se raje drže starega kopita, po geslu: kakor so pisali naši prednamci, tako pa še mi.“

Tako piše gosp. M. v 66. števil. „Slov. Nar.“ t. I. Teh besedi bi bilo prav dovolj, ko bi bil on hotel samo opisati tiste „nekateri pisatelji“, ki so jo na njegovo stran zavili, kakor hitro je on objavil ukaz, „da bi u pisali namestu v.“ Ali on je hotel nekaj več dokazati in s tem namenom, vzdihajoč: „a ko se prikažejo jezikoslovne opazke gosp. η., tedaj so jo vsi pisatelji stare šole odločno *) krenili na stran, tako, da so pisali z v še tiste besede, koje so poprej s črko u“ **) — napisal je gosp. M. dolgo basen pod naslovom: „U bodemo pisali namestu v.“ To basen začenja gosp. M. v imenovanem listu tako-le: „Ruski predlog v ni konsonant, ker ruščina ne piše samo črke v, ampak jej pritika še polglas ъ (ъ ali ѣ), tedaj vѣ; ruščina piše: „idu vѣ gorod“, a nikdar ne: „idu v gorod“, kakor trdi gosp. η.***) Ta polglas ъ (jer) se v ruščini izgovarja ali pa ne, kakor ga blaglasje zahteva ali ne; tako je pri nas in v vseh slovanskih jezikih. A ne samo to, da ruščina piše in izgovarja vѣ, kakor to terja blaglasje, ampak ta polglas (r. jer) ъ se celo ojači v glas o, tako da pišejo in govoré vѣ in vo, a nikdar ne samo črko v. Mi dobro vemo, kako ruska slovnica pravi, a tudi znamo, kako narod govori po široširnej zemlji razprostranen.“

Tako piše gosp. M. Ako gospoda M. nesreča zadene, da bo skočil na svojem jezičnem konju iz peči „na streho“ ter „sè strehe padel v vodo“, tedaj on ne bo mogel tožiti, da ga je v tako nadlogo pahnili „Slov. Nar.“, češ, da mu „je uredništvo prikrojilo“ njegov spis, ali da mu ga „je stavec pohabil“, zakaj k tem svojim sanjam o ruskem polglasu je on pribavil tako oratorsko vprašanje: „Prašamo, ali je vѣ ali vo konsonant, ali ni enozložni predlog?“

*) Hinc illa ira cum lacrimis!

**) Zato se je gosp. M., kakor bo dalje vidno, obilno odškodil.

***) Če ruščina ne piše: „idu v gorod“, tedaj še menj piše: „idu vѣ gorod“, kakor trdi gosp. M. V takem slučaju bi bilo treba ruski citat z latinico pisati: „idu vѣ gorodѣ“. Gosp. M. se nekaj sanja, ali on sam ne vé, kaj se mu sanja. Pis.

Na to vprašanje sem gospodu M. uže dvakrat v „Novicah“ odgovoril, namreč, v „jez. razgovoru“ in v „jez. opazkah“, in gosp. M. bi meni prav lahko verjel, ker sva velika prijatelja, zakaj on me v svoji basni, imenovani „u namestu v“, nekolikokrat prav ljubeznjivo zove: „moj ljubi gosp. η.“, in po njegovem prepričanju „prijateljske razmere“ imajo veliko moč. Ker pa vkljub najinim prijateljskim razmeram gosp. M. meni ne verjame, naj mu nazadnje drugi odgovoré, možjé veljavni, na pr. M. Majar v „Ruski slovnici“ l. 1867. na str. 16. govori tako-le: „ѣ se nič ne izgovarja, je brezglasno.“ Dr. Miklosich v „Vergleichende lautlehre der slavischen sprachen“ leta 1852. str. 371. govori tako: „ѣ ist kein zeichen irgend eines selbstständigen lautes, d. i. kein buchstab, sondern wird bloss nach harten consonanten geschrieben“. Na str. 379. pa tako: „bei der untersuchung der wesensheit des ѣ und ѥ muss man sich vor allem klar machen, dass das altslov. ѣ und ѥ vom russ. ѣ und ѥ sorgfältig zu scheiden ist: ѣ und ѥ sind im altslov. buchstaben, im russischen zeichen; im altslov. kann weder ѣ noch ѥ entbehrt werden, während ѣ im russischen nicht nothwendig ist.“ Če pa gosp. M. tudi svojim veljavnim in učenim rojakom ne verjame, naj bi si bil koga najel, ki ruski zná, da bi mu bil pretolmačil dotične paragrafe iz ruskih gramatik, predno je začel take neslanosti v svoji basni čenčati. Na priliko učeni jezikoslovec Buslajev v svoji knjigi z naslovom: „Istoričeskaja grammatika russkago jęzika“ l. 1863. na str. 31 v §. 25. govori tako: „ѣ in ѥ imata pomen samo zlitno s soglasnimi, to je, samo kažeta trdo in mehko njihovo izgovarjanje.“ Na str. 45. v §. 27. izlaga Buslajev pomen črk ѣ in ѥ v staroslovensčini ter nadaljuje tako: „Obe črki, ѣ in ѥ, izgubivši polglasni pomen, upotrebuje se v ruskem jeziku samo kot znaki trdega in mehkega izgovarjanja konsonantov.“ Bogorodicki v svoji gramatiki ruskega jezika leta 1868. str. 97. §. 46. 3. govori tako: „Brezglasne so črke ѣ in ѥ. To prav za prav niso črke, ker nimajo nikakega glasa, to so le znaki trdega (ѣ) in mehkega (ѥ) izgovarjanja konsonantov.“ Učeni Poljivanov v svoji knjigi: „Ruskaja i cerkovnoslavjanskaja etimologija“ leta 1872. str. 4. §. 2. govori: „Stari cerkvenoslavjanski jezik je imel glase, katerih ruski jezik nima, namreč trdi ѣ, mehki ѥ itd.“ Na str. 4—5. §. 4. in 5. pa govori: „Ostanki starih glasnih ѣ in ѥ v ruskem jeziku kažejo trdo in mehko izgovarjanje konsonantov, za katerimi stojé. Da ѣ ni nič, kot goli znak trdega izgovarjanja konsonantov, za katerimi se piše, je najjasnejše vidno v zloženih besedah, katerih prvi del se končuje s trdim konsonantom, drugi del pa se začenja z mehkim vokalom; ѣ oba dela tako loči, da mehki vokal nima nikakega upliva na stoječi pred njim trdi konsonant, na pr. pred-iduščij“. To se pravi, ѣ kaže, da je treba besedo pri izgovarjanji razdeliti na njene dele ter čitati: pred-iduščij; tako obdržuje konsonant d svoje navadno (trdo) izgovarjanje; ko bi pa izgovarjali: pre-diduščij, bi bil slišen mehki d. Tako službo, kakoršno v takih besedah ѣ opravlja, bi tedaj lahko opravljala prepona (-) ali kak drug tak znak. Učeni Beljavskij v svoji izvrstni knjigi: „Etimologija drevnjago slavjanskoga i russkago jęzika sbliženaja s etimologijej jęzikov grečeskago i latinskago“ l. 1875. str. 7. §. 9. govori tako: „Polglasi ѣ in ѥ so lastni staremu slavjanskemu jeziku. V staroslavjanskem jeziku ѣ in ѥ sta se vjemala s kratkimi latinskimi in grškimi glasi: ugѣl, angѣlus, ѣгѣnos; lѣn, linum, lѣnos. V ruskem jeziku se pa staroslavjanski polglasi namestujejo z begljimi (evfoničnimi) polnimi glasi (kjer blaglasje terja): denj-dnja, son-sna, pesók-peskú, korótok-korotka. V ruskem jeziku